

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
Тыва Республикасы

1965 ч.

ДЕКАБРЬ

1

СРЕДА

№ 283 (6300)

Өртээ 2 көп.

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫҢ РЕСПУБЛИКАГА ЧОРААНЫ

Германиянын Социалисттик чыгыш аай партиясынын Төп Комитетинин Бирги секретары болгаш Герман Демократтыг Республикасынын Бүрүнчү Чөвүлелинин Даргазы эш Л. И. Брежнев бо чылдың ноябрь 27-ден 29-ка чедир Герман Демократтыг Республикага чоран.

Германиянын Социалисттик чыгыш аай партиясынын Төп Комитетинин Политбюроунун кезигинери эштер В. Штофун, Э. Хонеккеринин болгаш оон-даа өскелерини киришкени ужуражышкындар болгаш бөсөдөлөр түрктүн дандындан акы-дунманын өзүңгө болгаш үзөд-бозаларын бүтүн чыгыш өлкөсүнүн байлыгына эртең. Ийн талаар боттарынын турттарында социалисттик болгаш коммунисттик тургузушкуну канчаар чоруп турарынын дугайын бот-бодунга дыңдап, Совет Эвделинин Коммунисттик партиясынын болгаш Германиянын Социалисттик чыгыш аай партиясынын аразында харылааларын улам ийнй төгүлдерини айтырылдарын чутаалжып, а ол ышкап Европада болгаш делегейин өскө-даа

райондарында амгы байланыш ая тутула айтырылдарынын талазы-биле, делегейин коммунисттик болгаш ажалгыш шимчээшкенин айтырылдарынын талазы-биле санал-шалдарын солукшан.

Ийн турттарынын болгаш партияларын аразында бүтү талагы харылааларын чедикшигин төгүлдерин дугайы ужуражышкындар киришкени чыгай сеткил ханышкынын илергейден болгаш Совет Эвделинин база Герман Демократтыг Республикасынын, Совет Эвделинин Коммунисттик партиясынын болгаш Германиянын Социалисттик чыгыш аай партиясынын аразында акы-дунма харылааларын ханылап, быжыг-лаары совет болгаш немец улустарын, бүтү социалисттик дем калып-лазын өскө-ажыктарына, тайбынын болгаш социализмни күштерин быжыг-лаарынын өскө-ажыктарына тааржып турарын барылаалаш, ол бүтү талагы харылааларын улам ийнй далайтар харылазы-биле болдунгү дөг төгөлдери бүтүн төгөшөржиденин өзүңгө чутаалжып.

СЭКП Төп Комитетинин кезигүү, ССРЭ-нин Герман Демократтыг Республикага элчини эш П. А. Абрахимов ужуражышкындарга болгаш бөсө-даларга киришкен.

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

Югославиянын Социалисттик Федеративтик Республикасынын на-ционал байырлыг—республиканын Хуну-биле холбаштыр СЭКП Төп Комитети, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели Югославиянын Коммунисттер Эвделинин Төп Комитетинге, Югославиянын Эвделини Күссөкчи Вечезинге, акы-дунма югослав улуска телеграмма чоруткаш, чүрктүн ханышын болгаш байыры болгаш эки күзөшкенин демчылган.

Эштер Иосип Броз Титонун болгаш Петр Стамболичнин адына эштер Л. И. Брежнев, А. И. Микоян, А. Н. Косыгин оларын ат сал-гаш чоруткаш телеграмманын Совет Эвделинин болгаш Югосла-виянын улустарын чагай чорууга, тайбынын, социализмни болгаш коммунизмни херэенин өскө-ажыктарына тааржыштыр бис-тик партияларынын болгаш чурттарынын аразында найрал-дын болгаш бүгү талагы кады ажалдажылганын харылаалары

моон сонгаар-даа быжыгып, хөгжүүр деп бузурел илергейлеттинген.

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму болгаш ССРЭ-нин Ми-нистрлер Чөвүлели Албаниянын Улус Республикасынын улусту ху-лийын Президиумуну болгаш Албаниянын Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин адына чоруткаш телеграмманын фашисттик өскөлдөрүн Албаниянын хостанын 21 чыл ою-биле холбаштыр алгаш ажалгыш чонкарга совет улустун мурундан акы-дунманын байыры демчылган.

Совет чазак Совет Эвделинин болгаш Албаниянын аразында найралды болгаш кады ажалдажылганы быжылаар дээш кездее туржуп келген болгаш туржуп-даа турар деп, телеграммала демде-леп турар.

(СЭТА).

Чүс харлыг академияда байырлал

Көдө ажал-агынын Москвада К. А. Тимирязев атыг, Ленин орден-ин академиктеринин коллективин эртем ишчилеринин түнөөдери дугайында илеткел кылган.

Дээди өөредилге черинин чүс чыл орукун дугайы чутаалжып, И. С. Шатилов орус агрономчу бо-ладым шылтаргай төлөөлөкчидер — К. А. Тимирязев, И. А. Стебут, Г. Г. Густавов, М. К. Турский, П. А. Ильенков, Р. И. Шредер, П. Н. Куз-нецов, Д. Н. Прянишников, Я. В. Са-моилов, В. Р. Вильямс, В. П. Горча-кин, Н. И. Вавилов, И. С. Попов, В. И. Зельштейн болгаш өскө-даа хай-хай эртемденерин ажал-чору-дугазына доктаган.

Тимирязевка — бистик чурттувуну көдө ажал-агы талазы-биле эи хоотун болгаш эи улут дээди өө-редилге чери. Эртемге үндөшкөтүгүн чер, үнүш ажалынын, үнүштерин филологиянын, зоотехниканын, аяш ажалынын, агрохимиянын, чер ажалынын механикалык үндөш-лери бо академияга тургустунуп кел-

ген. Академияны баштайгы орус агрономиканын төрөн чери деп дүгүн-сугаар алап турар. Чүс чыл дүгүн-сугаар ол 45 муң чыгам тускый эртем-нигдери, оларын аразында 42 муң кижики Совет эрте-чатырганын чыл-дарында белектээш болгаш өлкөнү бедиктен.

Ректор эртем айтырылдарын дугайы чутаалган. Ам академиянын коллектив ол айтырылдарын чедик-шиниг шиптирлеп, бөгүтү Тимирязевканын эртемденери орус агроном-чу боладым шылтаргай төлөөлөкчидеринин элгезин чагай хер-ээн үргүлчүлөп турарын ол демде-лээн.

Бүтү-эвделини В. И. Ленин атыг көдө ажал-агы академиянын академиги В. М. Кичковский, профессор И. И. Гунар, М. С. Дукин олар база конференцияга илеткелдер кылган.

Конференция үш хун үргүлчүлөп.

(СЭТА).

ХООРАЙЛАРЫВЫС ЧААГАЙЖЫДЫ ТУТТУНЗУН

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Автономнуг республикаларын на-бияскаларын, крайлары, област-тарын, округтарын төгөткөни болгаш республика (АССР), край, область болгаш район чатыргазында хоорайларын зоналар айы-биле чаагайжылдыг-тутут талазы-биле ажалларын эки чорудары дээш — хоорайларын республика социалист-тик чарыжынын түнөөдери үнү-лөр чурж дугайында РСФСР-ниң Коммунал ажал-агы министрствонуң болгаш коммунал-амырал бүдүрүгчелеринин ажалдакчылары-нын профивид Төп Комитетинин саналы РСФСР-нин Министрлер Чө-вүлети болгаш профессионалдар эки-лдеринин Бүтү-эвдели Төп Чөвүле-ли болгаш профессионалдар эки-лдеринин Бүтү-эвдели Төп Чөвүле-ли хулап алган.

Чаагайжылдыг-тутут ажалларын эки чорудары дээш социалисттик чарышка тилекчи болган хоорайга (хооржускомга) акша шаңаа-биле кады тыпыр РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин болгаш ВЦСПС-ниң шийдир 12 Кызыл тутун бадылаан.

а ол ышкап хоорайнын чурттакты чо-нуун санынга хамаарыштыр чаагай-жылдыг-тутут талазы-биле ажал-ларын эки чоруткаш социалисттик чарышка тилекчи болган хоорайга (хооржускомга) тыпыр акша шаңа-налын бадылаан. Чүд дөөгө, турт-тактыларын саны 50 муң чедир кижигил хоорайга (хооржускомга) 1200 рубльдин, 51-ден 100 муң чедир кижигил хоорайга — 1870 рубльдин, 101-ден 250 муң кижигил хоорайга — 2810 рубльдин, 251-ден 500 муң чедир кижигил хоорайга — 5620 рубльдин, 501-ден 750 муң чедир кижигил хоорайга — 7500 рубльдин, 751 муңдан хай кижигил хоорайга 8400—11200 рубльдин шаңналын квартал санынга тыпыр.

Айткан акша шаңналарын тып-сыра РСФСР-нин республика бюд-жетинин хөдөгизинин күсели-биле чорудар.

Чаагайжылдыг-тутут талазы-биле ажалларын эки чорудары дээш РСФСР-нин хоорайларын республи-лика социалисттик чарыжынын веге-лери бадыларын РСФСР-нин Коммунал ажал-агы министрство-нуң болгаш коммунал-амырал бүдүрүгчелеринин ажалдакчылары-нын профивид Төп Комитетинге доктаган.

БЕДИК ШАННАЛАР

Совет чечен чогаалы хөгжүдери-ге улут акы-ханычалары дээш бага төртүтүгүн хундунд бээр 50 харла-ан биле холбаштыр чогаалчы Кирилл (Константин) Михайлович СИМО-НОВТУ ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиуму бо чылдың ноябрь 27-де үнөш Чарамын Ёзугаар ЛЕНИН ор-дени-биле шаңнаан.

Совет Эвделинин химия болгаш металлургия уюштуругчелерин белектээрине, чорударында болгаш өтээрине илдепкейли киришкени дээш 36 чехословак тускый эртемни-гдери болгаш ажалчыларын ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму бо чылдың ноябрь 27-де үнөш Чарамын Ёзугаар ССРЭ-ниң орденери-биле болгаш медалдары-биле шаң-наан.

(СЭТА).

МОСКВАДА КЕЛГЕН

Совет чазактын чалаанын Ёзугаар Великороссиянын даштыкы херек-терин министри Майкл Стюарт калды-биле кады алганын ая-чорун ка-лып, ноябрь 29-та Москвада келген.

(СЭТА).

ХУННУҢ БОЛУУШКУННАРЫ

МОСКВА. Бүгү-эвделини «Билги» ишти-лелин баштаар черинин пленуму ажал-агы элгезин, СЭКП-ниң ам-болур XXIII съезди-биле холбаштыр ишти, лелин организаци-ларын ажалчылар дугайында адырын оон киришкелери чутаал-жып турар.

Бүтү-эвделини «Би-лит» иштисинин баг-тар черинин даргазы-нын бирги ораакчы-ны, философия эртемни-нин кандидаты ил-Сиастия илеткел кылган.

Армениянын Компар-тиясынын Төп Комите-тинин бирги секретары эш Заробин байырлыг хуралды ажалган. Ар-мения ССР-ниң Министр-лер Чөвүлелинин Дарга-зы эш Конкин «Совет Армениянын 45 чыл ою-деп илеткел кылган.

(СЭТА).

Нүүсетсе-даа, оожургавайн

Бүтү районун ажал-ишчилери кыштагылашкынын чедикшигин элгезиндеп, күрүңгө мал ажалы-нын продукттарын дужааларын үргүлчүлөп турар. «Кызыл туң» калды ажал-агы артелинин малчына-ры чыгыш эртем үнөөшө кызымак ажалдап, күрүңгө мурунга хулаа-лап турар.

Бүтү районун ажал-ишчилери кыштагылашкынын чедикшигин элгезиндеп, күрүңгө мал ажалы-нын продукттарын дужааларын үргүлчүлөп турар. «Кызыл туң» калды ажал-агы артелинин малчына-ры чыгыш эртем үнөөшө кызымак ажалдап, күрүңгө мурунга хулаа-лап турар.

Бүтү районун ажал-ишчилери кыштагылашкынын чедикшигин элгезиндеп, күрүңгө мал ажалы-нын продукттарын дужааларын үргүлчүлөп турар. «Кызыл туң» калды ажал-агы артелинин малчына-ры чыгыш эртем үнөөшө кызымак ажалдап, күрүңгө мурунга хулаа-лап турар.

План ажыр

Нүүсеттинген

Бай-Тага районун ажалчылары өлүк планын 112 хуу нүүсеткен. Бо талазы-биле бирги чери «Нара-Хөл», ийинги чери «Мурдакчы» колхоз элгезин.

«Нара-Хөл» колхозун ажалчы ан-чызы Саая Соснал, Тээли суурун ажалчы анчылары Херел Хөвөт, Иргит Чыбын-оол олар чедикшинин ажал турарлар.

А. АДЫГБАЙ.

Чүткүлдүт кижин

Чурукта: чартыкчы-чогаадчы А. Соловьев бодунун бодан кылган станогун чананды тур.

ДУРЖУЛГА НЕПТЕРЕЗИН

Көдө ажал-агынын бүтү алыр-ларын улам сайырадынын арга-дуржулгазын солукшан согулазы-биле артерн субботада «Барлык» совхозтун Адыр-Мажадык ферма-ны дегелге ажалтыгын. Ону Ба-рыын-Хемчик районуну көдө ажал-агы эргелгенин иштисини-вазы-биле «Барлык» ажал-иш-чилери организастан.

Суурун артын талазында шөдө районда көдө ажал-агы продукт-ларын ажаап алырын талазы-биле аң дээр көргүзүлгө ажал-агы — «Барлык» совхозтун таржаыла-

«Тыва даг-дугу» комби-наттын төп септелге-меха-никтик мастерскаянын чартыкчызы А. Соловьев бо чылын сес чартыкчы са-налдарын кириген. Чоокта чаа комбинаттын техниктик комиссиязы оон чогаатканы — электродтар кезер бол-гаш эдер станокту хулап алган. Станоктун бүдүрү-чүлүү аажок улут. А оон мурунда электродтарын хол-биле кезип турган.

Чурукта: чартыкчы-чогаадчы А. Соловьев бодунун бодан кылган станогун чананды тур.

Фото В. Ананинин.

рынын болгаш малчыларын чедикшигин көргүзүгүн: ийн кол адыр — мал ажалынын болгаш тарымал культуларын экспонаттары делгетинген.

Делгетинген ажал дүңдүгү хулаанын Социалист Күш-Ажалык Маалылары Уруле Кандан биле Александр Түргөн-оол күтөткенин.

Кызыл көдө үш кестинин оон-ла көрүктүлөр барлыкчаларын чедикшигини-биле танышканнар.

Мал ажалын сайырады, малдын продукттуун бедиринге өскө ажал-агыларга болаарга «Барлык» совхозтун ажалчыларын чедикшигини элгезиндеп, Чыжаа, олар күрүңгө сүт садырынын чыл пайын октайр 1-де күтөткенин. Ол үнөш дүңдүгүлэ эртерн чыгта дөңгөзгө сүт салдылаз 30 хуу өскө. Сүтүн бот-үнөш чыл келген тудум чигеп олурар. 1961 чылда 1 центнер сүтүн бот-үнөш 20 рубль турганын бол чылын 14 рубль 70 көпөөкө четкен. Ол чедикшигине-рин кол үнөшүн—малдын өскө-ажыдылазын эки организастаны бо-лур. «Барлык» совхозтун «Бижиг-ти-Хал» фермазында 4 олар эки-житкен өскө-ажык инектер, 6 олар 1, 2, 3 класстарын меринес хойла-ры бар. Ускаажылда ажалын эки-житкенин мал продукттарын сайгарылганын ийн багай өскө чо-рун турар. Мында бир нарын дүктүг хойдан алган орула «Шекпэр» сов-

хозтун 4 хойун дүгүнөн алган орулга денекшир.

Делгетинген ужу-утказы — «Барлык» ажал-ишчилеринин бедикшигине-биле өскө колхоз, совхозтардан келген талааларын таныш-тыгары бо. Оон-биле чедикшигине ажалчылар чүдө делгетинген көргү-зүлгө-биле танышар өскө, а боттар-ында ажалдагынын тураа мурунак-чы арга-методтарын делгетинген элдеринге дамчылып бергенер.

«Барлык» совхоз олурагын улут нуруузу мал ажалынан ап турар болганда, делгетке ол ажалын экспонаттары улут чери элгезин.

Тывага эртерн чылын эккелген Адыр-Агус уксаанын молдурга-рын көргүзүлөр халык сонургаан-нар. Оларын бирээ-ле 490 кг чедир олгаштыр. Ийн өткөр уксаан-нын буталары-биле сүткү уксааны хайнакташтары көргүзүп турар.

Ол ышкап чыгынын, сарлык-тарын, инектерин болгаш хойла-рын дээрлерин эккел көргүскөн.

Районун бүтү бүдүрүлган, Бай-Тайгадан, «Чыраа-Бажындан» келген малчынар, механизаторлар Би-жигит-Хал сүт-бараан фермазынче өскүрүлган чораннар.

Аалчылар көдө ажал-агынын ме-ханизаторлар, төлөвиле Ёзугаар луткан мал кажаларын туларынче кол кичээгенин углангыларын бар-лыкчаларга күзөткөн.

М. ДУЛУШ.

Арыглаашкын кидин

Келер чылын дүңдүгө белек-кел эртерин ажалы, ол ажал чедикшинин боттары деп чүвени Улут-Хемчин «Күш-ажалын хос-туң» колхозунун ажал-ишчилери эки билер. Артелини таржаалары бо чылын кайтамчы эки ажаллаш, тектарла-на 16,7 центнер дүңдүгү алганнар. Ол көргүзүп бола хөрү-нүн эки ажаллазынын, үрелин хей-биле үрүп белектер, аргалап алганынын түнөөшө чедип ал-ганын.

Ховунун ишчилери ам кызыл-тастын «Скала», «саратов-29», «Милдур» деп сорттарын 340 те-намы, арайын 70, суданы 80, чин-

ге-тарааны 20 тоннаын уруп алган-нар. Ол үрелин арыглаашкынын шаңнада кидин чоруп турар. Амгы хундөр арайын, суданын, чиге-тараанын арыглаашкын дооступ ту-рар. Кызыл-тастын баштайгы 10 тоннаы база арылаттыгын.

СЪЕЗД БЕТИНДЕ

«Сельхозтехника» Чадаана наттыжышкынын ажалчыларын, инженер-техниктин ажалдак-чыларын кыйгыры-биле Бай-Тайганын «Мурдакчы» колхозунун механизаторлары танышкан, ону до-лузу-биле дөңгөзкөн.

Көдө ажал-агы машиналарын септелгенин келер чылын март 25-те бүтүн доздар — механизаторлар-нын алган хулаагы ол, Ынчангаш септелгенин түнөөшө беш хонуктап үндөрүн, мурунчаларга выпелде тыпысын болгаш өртертик бе-ленти бээрин доктаган.

Көдө ажал-агы машиналарын септелгенин келер чылын март 25-те бүтүн доздар — механизаторлар-нын алган хулаагы ол, Ынчангаш септелгенин түнөөшө беш хонуктап үндөрүн, мурунчаларга выпелде тыпысын болгаш өртертик бе-ленти бээрин доктаган.

С. КУНЧУН.

Адыларын олчазы

Барын-Хемчик районун «Барлык» совхозунун ажалчылары Нунугет Анаң-Херел, Монгуш Эрес-оол олар 195 км ырак Хантер, Чинчи-ли тайгаларынче аңан улур, 13 киш, 380 диң олчалык элгезин.

М. ДЫЛАЙ.

Республикада техника септелгези

Бо чылым IV кварталында республиканын ажал-агыларда техника септелгенин хем-чээли улут. План Ёзугаар 720 трактор, 543 ая-лазын, 644 саялка, 69 душилин, 54 култыва-тор болгаш көдө ажал-агынын өскө-даа тех-никазы бөдөн кылдыр септелгенин турар ужурап. Ийнды турбузе, ноябрь 20-ге чедир бүтү рес-публикада чүдө 157 трактор септелгенин. Өскө черлерге денээрге Талды болгаш Тес-Хем рай-ондарда ол ажал эки организастанган. Талды район план Ёзугаар септээр 161 тракторларын алгашын септээр болгаш саякаларын, андамы-нарын септелгенин планын ажыр күтөткен.

Улут-Хем района техника септелгези көчүгү багай организастанган. Септелге планын көргүңгө 93 тракторун чүдө 7-ин, 87 анда-мынын чүдө 29-ун, 127 саякаларын 49-ун сеп-теттинген.

Би-Хем района чүдө 11 трактор сеп-телгенин. Оон иштинен чүдө 1 тракторун сеп-телгенин «Сельхозтехника» Би-Хем катты-жышкынын мастерская кылган.

Техника септелгенин хожулаашкынын чо-руп турарын кол чылааганары, септелге баа-лазын чогуур үнөөшө белектөөшө, мастер-скаялар септелге ажаллаар кайрал-биле чет-челетингенин болгаш черле септелге ажалын багай организастан турарында болур.

«Сельхозтехника» каттыжышкындарында IV кварталда тракторларын 52 хууун, авто-машиналарын 26 хууун септээр көргүңгө. Оларын мастерскаяларын техниктик дерли-гей бедик илдепкейли болганын ажал улут хемчээлиг ажалларын кылды аргалары. Ын-чалда-да септелгенин доктаама кайрал-биле четче халдыртымаанын олзр чүдө чыгыс

элгет-биле ажаллап, боттарында бар бүтү-ле аргаларын чедир ажаллап турарлар.

Республиканын элгезин хай ажал-агыларын болгаш «Сельхозтехника» каттыжышкындарында, ажал сайырадында техникага ажал кол бо-лур чоруктун дүрүм каржызы-биле уретиңип турар таварылгалар бар. Ол ышкап ажалын бүдүрүчүлүү бедиринге эртерк чүдө бай-далдар тургустуунаанын ажалдап кылырын нормалы күтөткенин турар болгаш ажал төлөври ам-даа куду.

Чамлык мастерскаяларда көдө ажал-агы техниказынын септелгенин шынары куду. Каа-Хем района септээр 12 тракторун 2-ин катан септээр-биле хылаа: оонда арыгган. Оларын бирээш «Сельхозтехника» Каа-Хем кат-тыжышкынын септээр трактору болган.

Чамлык артык кезектерин чедикшес чорук

техниканы дүргөн септел белектөөшө шалты-тап турар: ИТ-54 дөң тракторларга башкарыкчы дугайларын куржалары, оларын өскөткөн быжылаар корпустар, чангайлаа өдө, кабина шилги андазында дугайлар, оларын калыны; саякаларга чазар аппараттарын катшкарлы; үрелин дамчыр черлери, дискалар болгаш оон-даа өскө кезектер чедикшейн турар.

Республикада машина-трактор паргынын септелге ажалында дүрүзөшкенин байланын тургустунуп келгени-биле холбаштыр көдө ажал-агы министрствоу республиканын «Сельхозтехника» каттыжышкыны-биле кады ноябрь 22-де бүдүрүлгө эргелдеринин началь-теринин, кол инженерлеринин, ол ышкап «Сельхозтехника» сайырадынын кол инженер-лериин чүвөлү хуралын чыгаш, алаа район бүдүрүлгө септелге ажалынын чоруп турарын дугайында айтырыгы чутаалжып.

Техника септелгенин бар четпестерин ч

МОСКВА. Чоокта чаа Кремльдин Улуг залында СССР-нин кинематографистеринин бирги тургузукчу съездизи болуп эркен.

ЧУРУКТА: съездинин киржикчилери.

Солагай талазыдан оң талазынча: СССР-нин улустун артистери Михаил Жаров, Сергей Юткевич, Григорий Кошнев.

Фото А. Коньковтун. СЭТА-нын фотохрониказы.

СОВЕТ ТУРГУЗУУШКУН

АМЫДЫРАЛ ХАНДЫРЫЛГАЗЫНДА ЧАА ЧҮҮДЕР

Партияны Тыва обкомунун V пленумунун шийирлерин амыдыралга боттадырал талазы-биле Чоон-Хемчик районда чамчы ажилдар кылдырган. Совет чылдарда районун колхозтарынын, совхозтарынын малчыларында болгаш механизаторларында муң хире чурттага бажынарлар, койжу бригадалар, сүт-баран фермаларында 14 кызыл булуннары тутта. 1962 чылда районга 7 чунар бажы турган болза, 60 чылдан чалгылалар чунар бажынары санавасиз белин, 27 четкен. «Тыва» совхозта, Ленин атыг колхозта чаа клубтар тузу эгелен. Салыг четкилеринин саны өскөн. Районунун ырак-узакта чурттап турар малчыларында 10 автоавтосаларын чуртуруу организастаан.

Чурттагыч чонун амыдырал-хандырылган экижидер, культурут денгелин көдүрер партия организастаарынын, район, колхоз Советтеринин ажилында бол чонун эгелен турар. Бир чыл бурунгаар район Советтеринин сессияларда чонун амыдырал-хандырылган дугайында айтырары чуртаалжып көргөн. Ол сессиянын шийирин күөсөдир дөш район, колхоз Советтеринин депутаттары, түс черин буудурулгалар, салгы организастаары улуг ажилды кыл чурттаан. Чаа дөшөк апарта-

лар, бажы иштинин эт-херекселдерин, радиоприёмниктер, хеп чуур машиналар, хевистер малчыларын, колхозчуларын болгаш совхоз ажилчыларын амыдыралында негестер апарган.

Бо чылдын 10 айынын иштале районун 3 совхозтарыга 80 малчынарын эт-бүлгези чаа бажынарже көжүп кирген. Барык 50 хире бажынар колхозтарда туттуган. Салгы организастаары өскөн чылда денгээрже мотоциклдерин, радиоприёмниктерин, хеп чуур машиналарын 2 иштал хөйүп саткан. Райондун комбинаты чыл иштине 15,7 мун рубльдин эт-херекселди кылдыр планын тургаш, 10 айларын дугузуула 19,5 мун рубльдин продукцияны кедө чонга саткан. Чугай, туубу болгаш илген материалдарын саны көдүрөн. Хеп бажынар даараа болгаш шак мастарлар, баш талыкчылары 10 айын дугузуула 70 катап кедөжө үнгөш, чурттагыч чонун хандырган.

Чонун культурут амыдыралын бедеринин талазы-биле Шени колхоз Совет (даргазы Секиппа Кулар), Сүт-Хал (даргазы Даржай Монгуш), Алташ-Маалар (даргазы Сергей Килчен) колхоз Советтер алган ажилды чурттаан. Ол черлерде херекселер чөвүлдери малчыларын амы-

ралыга дузалар бригадаларын тургашкан. Херекселерге бажы ажилынын, тем белектеринин, даарыларын, уругларын кижизилгелерин дугайында лекцияларын, беседаларын кылдып турар. Бо ажилда кедө интеллигентиянын илгелерин киржи турарын демдегээр чутула.

Хандырылган амыг дөшөк болгаш ажилдап турар аргалар ажилды чонун өзүп турар негестерин хандырып шыдаас апарганын Чоон-Хемчик район Советинин чоокта чаа болуп эркен сессияны чонун амыдырал-хандырылган дугайында айтырары база катал чуртаалжып көргөн. Ол дугайын илгел кылган райеттун комбинатын директору депутат ш Певеле, немелде илгел кылган ш Гудуш мичин чуртаалжып, Сессияга мындай чамчы көргөсөн. Райеттун комбинатынын машиназы ноябрь 12-де Ишкин сүт-баран фермазынче эт-херексел чедир дөш бар чыткан, Кызыл-Тайга суурга дөштөй берген. Суурдун чурттагычлары 15 минута иштине бүтү эт-херекселди салып алган барган. Районго 2 хун иштине малчынарга 37 радиоприёмниктерин, оон батареяларын саткан. Бо фактылар ажилды чонун негестерин өзүп турарын болгаш оңу хандырылган талазы-биле ам-

АГИТАТОРЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ

УЛУС СУДТАРЫНГА СОНГУЛДА ЧОРУДАРЫНЫН ЧАА ДҮРҮМУ

Улус шийтекичлеринин беш чыл хуузалыг бүрүн эргези бо чылдын декабрыда доостур. Аноа холбоштыр «РСФСР-нин районнар (хоорайлар) улус судтарынын сонгулазынын дугайында Дүрүм» эскерилгелер болгаш немелдер кийер дугайында РСФСР-нин Дээди Советинин Президиуму 1965 чылдын сентябрь 22-де Чарлык хуузал алган.

Ол эскерилгелер чүгүн ужурунда болу бергенде, олар канчаар тургустунган?

РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумунун Чарлык-биле бадлаан РСФСР-нин улус судтарынын сонгуур дугайында Дүрүмге үндөзлөш Россия Федерациянын ам ажилдап турар районнар (хоорайлар) улус судтарынын улус шийтекичлерин 1960 чылда сонгааны билдингир болгай. Улус шийтекичлерин бурун район болгаш хоорай айы-биле сонгууру ол Дүрүмде көрдүнгөн. Ол районнар (хоорайларга) улус судтарынын улус шийтекичлеринге каш-даа кижжи сонгууттар турган болза, шунту кандалаттарын чангыс сонгулда бюллетенинге кийер болгаш сонгуучу буруу шунту шийтекичлерин сонгул турган.

Бо чурум улуг четпестерин болгашан көргүскөн. Чүд дээрже, улус шийтекичтеринин сонгулазы мын-

дыг чурум-биле чорудага бөлүк сонгуучулар эвес районун болгаш хоорайны бүтү сонгуучуларга хамаарып турган. Райондун азы хоорайнын чурттагыч чонун саны он муңдан хей кижжи турла улус шийтекичтерин сонгуучулар-биле доктаамал харылаа турлары берге. Эрге-чурум үрүшкенин баш бурунгаар болдурбас, коо-лу-дүрүм быжылаар талазы-биле профилатиктиг ажилдар чоруда-рынга, районун азы хоорайнын түс-түс черлеринге суд ажилы чорударына корум-чурум баксы-лар болгаш түс черини байла-вас шийтекич билеп ап шыда-вас, үчүлүнү шынары куудулар.

Оон мыай, улус шийтекичле-ринге кандалаттарын чангыс сон-гулда бюллетенинге шунтузуу киригер шунту кандалаттарын бүтү тала-биле өөренип көөрүнгө, ажил-херекчи болгаш организак-чы чорун үнелер көрүп тургаш, эч-не төлөтүп улус шийтекичле-рин сонгуучулар сонгуучуларга таарымча чок байдаларын тургу-зар.

Уште, улус шийтекичлерин районун азы хоорайнын бүтү чо-ну сонгуур чорук, талыкчы хуу-сазы четпелде үнгөн улус ший-текичтеринин сонгулазын чоруда-рынга таарымча чок болгаш сон-гуучуларын илгелдерин күөсө-дип шыдаван улус шийтекич-нин хуузаа бетинде, сонгуучулар-нын дөш кийгиртүп эргезинге бергелешкенин болдурган турар.

Эвилелешкен республикалар-нын Дээди Советтеринин Президиумунын чуулгуд деп көрүп турары-биле эвилелешкен болгаш автономнун республикаларынын район (хоорайлар) улус судтарынын улус шийтекичлерин район (хоорай) деңгээлдеринин ай-ы-лууну талазы-биле сонгуучуларга РСФСР-инин суд тургузуула-зын Кол хуулузунун 19 чуулгуд шилтеп болбай турарын район (хоорайлар) улус шийтекич-леринин сонгулазынын чурум-мунун дугайында РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумунун 1965 чылдын сентябрь 3-теги док-таалы тайылбырдап турар.

РСФСР-ин Дээди Советинин Президиуму 1965 чылдын сентябрь 22-деги Чарлык-биле «РСФСР-нин район (хоорайлар) улус шийтекичтеринин сонгулазынын дугайында Дүрүмүн» бирги кеззе-рин 16 чуулгуну мындай немелде-лер кирген. «Район (хоорай) су-дунга сонгуула чогуур улус шийте-

кичтеринин саны өзүлгээр район (хоорай) деңгээлдеринин айы-биле тургустулар округ талазы-биле улус шийтекичтеринин сонгула-зын чорудаар. Сонгулда округу бү-рүздөн чангыс улус шийтекич-зи сонгуур».

Улус шийтекичтерин округтар талазы-биле сонгуучуларын при-нцип Россия Федерациясында док-тааттыган. Улус шийтекичтеринин сонгулазынын талазы-биле сонгулда округу районун азы хоорайны (судтун составына чангыс улус шийтекичтерин сонгуур) азы оон деңгээлдеринин кезини (су-дтун составына каш-даа шийтекич-тер сонгуур) бүтү хаара тууду-болуп, Чижээ, Кызыл хоорайга 3, Улуг-Хем, Чоон-Хемчик болгаш Барыш-Хемчик районнарга 2-2 сонгулда округтар тургустунган. Ындыг болганда бо районнарын бүтү деңгээлдеринде суд чангыс суд органы болуп. Сонгулда ок-ругтарын деңгээлдерин ажилчы чоннар депутаттарын районнар болгаш хоорай Советтеринин күөсөмнэри хуузал таарымча-ры.

Советтерге сонгуладал улус шийтекичтеринин сонгулазынын ыктаа болза, округ сонгулда ко-миссиянын көрдүмөй турары болуп. Округ сонгулда комиссия-ларын күөсөдир ажилын (кан-далаттарын бүтүрүзүр, үчүстөк сонгулда комиссияларын сонгулда бюллетенинге кийер хандырып, округ талазы-биле сонгуладалын түнелин тодалары болгаш оларын үстүкү черлерге дужаары база улус шийтекичтеринин сон-гул дугайында шынылга тыпсы-ры) ажилчы чоннар депутатта-рын районнар болгаш хоорай Советтеринин күөсөмнэри бот-тадырал.

Район (хоорай) улус судунга сонгууттар улус шийтекичтеринге кандалат улус шийтекичтерин сон-гуучуларын принцип өзүлгээр чү-дө чангыс сонгулда округунга ба-дылаар. Мындай чурум канда-лат-биле эч талыжарына, оон ажил-херекчи шынары хуузалар-га калбаа-биле чуртаалжып коор-арганы сонгуучуларга бээр. Оон-биле черелештир эч-не тө-лөтүп кандалаттарын шилеп алы-рыга харысалганы уладаттар. Сонгуучулар-биле улус шийтекич-теринге кандалаттар-биле жу-ражымшынарны эки болзам-чы организастаары-ол дээрже профилатиктиг ажилын болгаш пропагандалын база бир чутула чөптөс болуп.

Бадлаашканы таарымчаар

болгаш улус шийтекичтеринин сонгулазынын түнелинде тола-ралыг талазы-биле улус судта-рынга сонгулда чорудаар. Дүрү-мүн чүдүлдеринде чутула эскерил-гелерин кирген. Чижээ, моон му-рунча сонгуладалар район (хоорай) судунга сонгууттар улус шийтекичтеринге кандалаттарын шунтузуу чангыс сонгулда бюл-летенинге кийип турган болза, ам чүдө округ талазы-биле канда-латтын фамилиянын сонгулда бюл-летенинге кийер. Чангыс сонгу-лда округунга элзэн каш канда-латтар депшидер совет нитилде-ге эргесок чутула эвес болуп ту-рар.

Совет депутат, совет улус шийте-кекини болза Коммунист партия-нын долгадар каттышкан ажилчы чонун талыкчынын бол-уп. Бюллетенин күш чок деп көөрү эскерилген. Моон мурунча районга болгаш хоорайга сонгуула чогуур улус шийтекичтеринин саны бюллетенге кирген кандалат-тардан көвүдөй бергенде бюллетенин күш чок деп көөрү турган болза, ам чангыс кандалаттан хей кандалат кирген бюллетенин күш чок деп санаар. Бадлаашканын түнелин үндүрүдө уласток сон-гулда комиссия район болгаш хоорай улус судтарынын улус шийтекичтеринге бадлааттырган бүтү кандалаттарын болдурган сон-гулда уластогунга санап турган болза, ам чүдө чангыс кандалат дөш бадлаашканы түнелин үндү-рер.

Моон мурунча ажилчы чоннар депутаттарын район, хоорай Советтеринин күөсөмнэри улус шийтекичтеринин сонгулазынын түнелин үндүрүдө сонгуучулар-нын нити санын, сонгулда бюл-летенин алган сонгуучуларын санын, бадлаашканын киржилек-сонгуучуларын санын, күш чок деп көргөн бюллетен санын чүдө будун район, хоорай талазы-биле санап турган. Күөсөмнар ам сон-гулда округ бурунгууну талазы-биле кандалат дөш «бадылаан» болгаш «хуур бадлаан» сонгулда округунун база будун район, хоорай талазы-биле бадлаашканы санын үндүрер.

Кирген эскерилгелерин мын-дыг чурум сонгуладалын түнелин тодаларында эч-не эки байдал-ды бээр. Улус шийтекичтеринин кандалатынын дугайында 62 чуулга кызыла болгаш немелде өзүлгээр кандалатты сонгууттар деп санаар төлөзө, кандалат эч хей бадлаашканы алган турар ужурут, а район, хоорай талазы-биле мурунку хевээр арткан.

Н. МАРШАНСКИЙ,
Тыва АССР-ин Дээди судунун кеңигучу.

ПАРТКУРКОНТРОЛЬ

Чуртун материалдыг курлавырларын камналгалыг ажилдарын айтыртылганга СЭКП Төп Комитети болгаш Совет чааа доктаамал кич-көргөй санын турар. Ажил-аг-гыч болуп өөрениринин сорулгазын Ленин Совет эрге-чагырганын баш-тайгы чылдарында-ла шийтирил-гиле тургускан. Акшынн санын-а-галыг ылаптыг кылдыр, ажил-аг-гычтын камналгалыг чөвүлдү, куш-аг-гыч-га, шыгыг салгыта-чуруму салгы-рып, Владимир Ильич неген тур-ган.

Будурулгени эвес чарыгалдар, материалдыг үнелг чүдүлери кам-налга чок чарыгалар чоруктар бисте ам-даа хой болуп турар. Ол чүдүл-ерин чылдагаларын илеретип, чыл-дыр талазы-биле улусчу контрол-лар улуг ажилды чорудуп турар. Чижээ, нефть продуктуларын чарыгалалып ап көрөзүлгөн. Бир эвес оон чарыгалын чангыс-ла хуу куудуларын чедип алып болза, рай-онга нитизин-биле 366 центнер бе-нин болгаш дизель кыпар чутул камнап алдынар, ол дээрже «Октябрь 14 чыл» колхозтун ажилдарын чыл планын күөсөдиринге херек-леткен кыпар чүдүлден 1,2 катап хей болуп турар-дыр.

Будурулгени илереттимзөн ку-рамыларын илел тынары хун бу-руе улам-на калбарып, ажил-аг-гыч эвес чорук-биле демиселдин чаа-ча хевирлер тыттып турар. Бо херекче улусчу контролдар чутула

КАМНАЛГАЛЫГ БОЛУР

рольду ойноп турар. Каш-Хем рай-онун кедө ажил-аг-гыч эргелер нефть продуктуларын чарыгаларын корум-чурумуну талазы-биле колхоз-тарын баштаар черлеринге бол-гаш совхозтун удурулгаларына чо-гуур негестерин салбайн, кыпар-чар-материалдарын үчүлгүнү база чарыгалалыг шынын хынавай тур-ганын улусчу контролдар илерет-кен.

Контроль чок болгаш негестер чам-бас чоруктун уламыдан чам-бас колхозтарын даргалары, инженер-лер болгаш механиктер бенин база дизель кыпар чүдүлүн чары-галын чурумчуларын тодалары хемчегерин албайн турган. Оон түнелинде Каш-Хем районун кол-хозтары болгаш совхозу 1965 чыл-дын 9 айларын дугузуула док-тааттыган фондулардан артыкка 1775 центнер бенинни. 1850 цент-нер дизель кыпар чутуун. 21 цент-нер автодүл, 56 центнер дизель үзү чарыгалар.

Нефть продуктуларын үчүдүн, кадалаашканын болгаш чарыгал-дын ажил-аг-гыч эвес, харысалга чок кылды турганын хынаада иле-реткен. Мал смирты азыраа «Со-вет Тыва» совхозта (директору ш Пурсат, механик ш Сентриков) ш нефтьбааза бар. Ол черлерде бенин кулар 10 савалар бар. Ук пунктуларын кайызы-да нефть кадалааш-каны негестеринге дүшпөс. Механи-заторлар тракторларга болгаш авто-

машиналарга кыпар чүдүлү камна-лаа контроль чокка, боттары кулун ап турар. Кыпар чүдү чарыгаларын үчүлү чок. Бенин кулар алдыр пунктулар болгаш оларда дериг-херексел-дер сандалар байдала. Кыпар-чар-материалдарын камнаарын талазы-биле хемчегерлер планы чок.

«Октябрь 14 чыл» колхозта (даргазы Самаров, инженер Кот-тов) нефтьбаазазы өртөүлү хемчегерин негестеринге дүшпөс байдала туруп турар. Бенин кулар саваларын быжылаан, кулар алдыр краннар чок. Изы-буру сорттарын үстери докстарларда долуккан.

Шак илгид ажил-аг-гыч эвес чоруктун түнелинде районун кол-хозтары болгаш совхозу материалдыг улуг коргалга таарымча турган. Хынадалын көргүскөн-биле ажил-га, колдунуна-ла транспорт ажилда-рынга кыпар чүдүлү артыр чары-гал турар.

1964 чылдын дугузуула район-ун колхозтары доктааттыган нор-мадан артыкка 2225 центнер бенин-ни, 1381 центнер дизель кыпар чүдүлүн, 62 центнер дизель үзү чарыгалал, ол болза 21310 рубль түн-гү болуп турар.

Нефть продуктуларын кадалааш-каны болгаш чарыгаларын экижидер-инге колхозтарын баштаар чер-леринге саналып кирген болгаш илереттиген четпестерин чылда-рын хуузаларын айткан.

Я. САВКИН.

Организас-массалыг ажил

Тоора-Хем кедө Советинин өөл-чегил сессиязында Советтеринин организас-массалыг ажилын бай-далын болгаш оңу экижер талазы-биле ап чорудар хемчегерин чурта-лажып көргөн.

Советтеринин нити ажилын бедик денгелде тургузаар оон организас-массалыг ажилын экижеринге өржөк чутула. Сессияларга, күөсөмнарга чуртаалжып айтырларын үенин байдалына таарымча шилеп алдыр, ол айтыр талазы-биле ху-лөп алган шийтилеринин күөсөдирин хынал, ажил-херек кырыга боттадыралы, депутаттарын сон-гуучулар-биле доктаамал харыла-лыг болуп, оон хамаарышкан ок-ругунга кижилерин амыдыралын бүтү талазы-биле өөренип көргөш, чогуур хемчегерин ап чорудары, доктаамал комиссияларын, куудучу комитет-теринин ажилын хынал, мында актив-терин ол ажилче чааа турары, хей-нити организастаарынын ажилын дөшкери — бо бүтү Советтеринин организас-массалыг ажилын үн-дирин болуп.

Тоора-Хем кедө Совет (даргазы Тана Бол) күөсөмга организастыг ажил планын квартал санында тур-гузуу, анда мал ажилынын, суур чаагайжылыгынын болгаш чонун салгы хандырылган дугайында айтырларын киргеш, сессияларга чуртаалжып турган.

Кедө Советтин депутаттарын хей кезин сонгуучулар-биле докта-амал харылаалыг. Чижээ, эрге, ыраакы Чазылар суурда анык депутат Дина Бошажык, Адыр-Бейж суурда 72 харлы депутат Серен Чола-да, райоо коллективизде депутат Мосооо олар сонгуучулар ортузунга доктаамал ажилда келгени-биле чонун хунтулгенин чаалап алган-бар. Кедө Советтин доктаамал комиссияларында кедө ажил-аг-гычын комиссиязы (даргазы ш Очур), бажы комиссиязы (даргазы ш Мырза Долгар) эки ажилдап турар деп дем-гелдип келген болгаш мал ажилын-да бүтү байдалы, үндүртү чылда-зын организастыг чорудуп турар.

Кедө Советтин организас-масса-лыг ажилында четпиктилер бар-

даа болза, четпестер барын база дем-гелдээр херек. Чуртаалжып ший-тирлээс чогуур аны-буру айтыр-лар ала чайгаар артып турар. «Совет Тыва» колхозта күөсөмн кеңигучу-нын амыдыралын чутула айтыр-ларын күөсөмнун хуузалыга чурта-лашпайн келген. Оон ужурундал кол-хозта ажилына харысалга чок, арагата хандырып, өг-бүленин хуну-лел көрбөс, ийи-чангыс Кол Бошак, Базан-оол шыпак кижилерин чогуур үнелде хемчег албайн келген. Кол-хозта эш-хуууну суду ажилда-вас-таан.

Орук туудууну, калдык камала-лыгын комиссиялар ажилдап турар. Доктаамал комиссияларын хей кезин ажил планын бенин тур-гуспайн турар.

Бо сессияга ыраакы Мөңг-Халде сүт-баран фермазынан келген саа-чы депутат Бараан Бораан мынчаар чуртаалжып:

— Бистин фермамыска кино, кон-церт болганындал, автолавка кел-бөндөн бээр чартык чыл ашкан, ол

ышкан мында малчыларын, саанчы-ларын үр үдө эчки шийчезин.

А. ТЕБЕНИХИН.

Кедө Советтин күөсөмнун хы-надалынын копкаанындал, чогуур өвүлде хемчег албай турганындал «Совет Тыва» колхозта аш-чөм ба-раанынын магазини өөлгүт үдө орта ажилдаас, 3—4 шаг ажит-каар, хаап каар, хлөбти 2—3 тонук сааптайн баар чоруктар бар. Оон са-дыжыны Тана Сала ажилды экижидер хамаан чок, харын арагата хан-дырып, магазини-ингине экирер турар таарымчалар бар аларган. Мындай кижилерин чуртун сайгарып көөр өй келген деп, депутат Маалы Мон-зай-оол чиди-биле шүгүмчүлөш.

Организас-массалыг ажилдарын экижеринге райкуусомнун тала-зындал удурулгалын күөсөдирин, практиктиг дуузын көргүзөр болза Тоора-Хем кедө Советинин нити ажилын экижидер болурун бүтү аргалары бар.

Сессиянын хуузал алган шийти-рин амыдыралга боттадыралы, Советтеринин организас-массалыг ажил-ынче кичтөгөйи улаңдыраар не-геттенип келген.

А. ДОРЖУ.

КАЙДА-ДАА ХЕРЭЭЖЕН ЧОН...

Бистин районунда 1290 херэеженер улус ажил-аг-гычылда, культура тургузуушкунуна илгелелди-биле киржи турар. Оларын хей-ле кезин мал ажилында, улус өөрелдигинин шү-гүмүндө, уруглар болгаш өмнелге албан черлеринде, херекелчилер кооперациясында. Илангыч чүдө мал ажилында 542, саны шүгүмүндө 140 херэеженер бар. Кайза-даа, ажилдын хары-салгалыг болгаш берге участоктарында херэе-женер илгелелди киржи турары ол сандалан-на келен.

Мурунчы кижилерин херэеженерин аргазында хөй-биле алап турар бис. «Чодураа» колхозта Баткар Чейей, Оон Ким, Сундуй Дир-туй-урут, «Тес-Хем» совхозта Дажы Дамаш-Бара, Лопан Чечен, Нюра Сундуй, Шалык Онермаа олар ук ажил-аг-гычларын эң эки саанчыларын, шалымчыларын болуп турарлар. «Чодураа» колхоз-та хой санындал 3,5—4,1 эг дук кырып алгы-лаан Сувандин Онермаа, Чамзын-оол, чүс хойга оонаштыр 107 хураган алган Дамзын Очур, 105 хураган алган Хуурай-оол Диниямаа («Тес-Хем») оларын чоргалар-биле алап болуп.

СЭКП ТП-нын март Пленумунун кедө ажил-аг-гычын көгүзүр талазы-биле айткан сонгаар-латтынмас хемчегерин амыдыралга боттадырал дөш өске-даа чүзү-буру ажилдарга бистин херэеженеринин организастыг-биле киржи турар. Илангыч мал чекерин белекээринге, кедө

туудуларга, малдын чаш төлүн хуузал алырлынга болгаш ажаап өстүрерин оларын киришти-рер херэеженер чөвүлдери организастап тур-рар.

«Чодураа» колхозтун херэеженер чөвүлди (даргазы Соан Салымаа) малдын чаш төлүн камгалып алырынче 86, хой кыргылазынче 160, туттуге 15, мал чекерин белекелдине 25 херэеженерин эвилелдөө, колхоз будурулгелеринин күш-ажалыг салымшынын өстүргөн. Ол-ла колхозтун Ак-Эрик салымынын херэе-женер чөвүлди (даргазы Галина Кидан) эки ажилдап шокола болгаш уруглар асизинге шеф дузаламчынын көргүскөн.

Кедө ажил-аг-гыч будурулгенин херэеженер-ин кириштирер талазы-биле «Тес-Хем» совхоз-тун Берт-Дар салымында херэеженер чөвүлди эки ажилдап турарын демдегээр күзөнгил. Ол чөвүлө бо чылын сес уаа аны-буру шеф ажил-дарын организастаан. Салбыра Мөңгө Аракчаа 170, Маалдыр-оол Чычимаа, Чооду Билчээ олар-нын кайызы-даа 150, Хаслаа Бара-ныс 130 ху-раганын камгалал алыгын болгаш өстүргенин улуг чединишкен деп санаар херек.

Кижилерин белик үзөлдөдип, куш-аг-гыла мынакшында болгаш мергешидип ажил-аг-гычын чединишкенин өстүрер ужурут. Ичангаш кижизилгелерин болгаш культура-массалыг ажил-дарын аны-буру хевирлерин ажилдаарын хе-

рэеженер чөвүлдери ордалажып, партия ор-ганизацияларын дөткимчези-биле чамчы ажил-дарын чорутуулан.

Кедө ажил-аг-гыч будурулгенин херэеженер-ин кижизилгелерин дугайын нити хуузаларга-лаа, чөвүлдере-даа тургузуу чуртаалжып кел-ген. Өг-бүлөгө уруглар кижизилгелерин, амы-дырал-чуртаалжып культууразынын дугайында айтырлар херэеженер ортузунга чорудар ажилды кол темалары болуп турар.

Самгалалы суурда, Ак-Эрикте, V. Шынаада херэеженер чөвүлдери солун темаларыг ке-жээлери организастап эрттиргиле, «Кижини чаржы деп чүл» деп диспутту. «Өг-бүлөгө белик культура», «Сугуунгүт чечир» кежээлери эрттирген. Ол кежээлдер кижилерин нити кижизилгелеринге чогуур дуузын чедирген.

Билиг дөш, чуртаалжып культуура дөш сонгуурга херэеженерин аны-буру болгаш мергешидип илереп турар. Бажы ажилынын 5, өг-бүлөгө уругларын коммунист кижизилгелерин 3 болгумнери бар. Ук болгумнерге элзэн хей херэеженер даарылганын мергешидип чедип алгашаан болгаш уруглар кижизилгелерин аны-буру темаларында лекцияларын ыныан.

Районда сес школа бар. Өөрелде чылы өг-бүлө-ринин муруну чарында ала-нелерин тала-зындал уругларын шоколаарже өөренип кирил-теринге белекелзип херэеженер чөвүлдери

башкалар коллективтерин-биле кады тынап көргөн. Самгал

